

ФРІЛАНС ЯК ФОРМА ЗАЙНЯТОСТІ В УМОВАХ ЕЛЕКТРОННОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Болотова Вікторія Олександрівна

кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціології та політології НТУ «Харківський політехнічний інститут»

Байдак Тетяна Михайлівна

кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціології та політології НТУ «Харківський політехнічний інститут»

Сьогодні, в епоху розвитку інформаційних технологій, зайнятість починає набувати все менш жорстких форм, поширення набувають віддалена зайнятість і самозайнятість, спільною рисою яких є зниження залежності працівника від роботодавця. На український ринок праці приходять такий вид зайнятості, як фріланс, який вже півсторіччя є досить поширеним в Європі та Америці.

Методологічною базою для аналізу явища фрілансу можуть бути дослідження відчуження праці представниками франкфуртської школи (Т. Адорно, Г. Маркузе, Е. Фромма, Ю. Хабермаса) та сучасними вченими (Я. Кузьміновим, В. Радаєвим, А.С. Ліфшицем та ін.), гнучкої та нестандартної зайнятості, в тому числі неформальної зайнятості (Р. Роуз, Г. Гроссман, М. Кастельс, П. Гутман, Д. Старк, Т. Заславська, Р. Ривкіна, М. Седова, В. Радаєв та ін.). Окремо слід виділити роботи, присвячені дослідженню фрілансу, виконані Ч. Хенді, М. Кастельсом, Дж. Ріфкіном, Д. Пінком, Р. Капелюшниковим, Т. Бандюковою та ін.

У Вікіпедії зазначається, що слово *freelancer* складено з двох слів: англ. *free* – «вільний» та *lancer*, – «списник», «списоносець». У середні віки фрілансерами називали воїнів, що воюють за наймом. Зброя фрілансерів належала тільки їм, тобто «фрілансер» може бути перекладене і як «вільний стрілець». Слово *freelancer* вперше вжито В. Скоттом у романі «Айвенго» – для позначення середньовічного найманого вояка. В Україні фрілансерами переважно називають людей, що виконують будь-яку роботу через мережу інтернет віддалено.

Фрілансерів можна класифікувати за декількома критеріями: освіта, сфера діяльності, форма пошуку замовників, стаж роботи, постійність діяльності, вид зайнятості. Існує також така типологія фрілансерів, як мамалансери (жінки у відпустці по догляду за дитиною), студенти-фрілансери, хобі-фрілансери, досвідчені фрілансери, фрілансери-затребувані працівники.

Фріланс особливо поширений в таких областях діяльності, як комп'ютерне програмування, дизайн у всіх його проявах (реклама, веб-дизайн, дизайн інтер'єру тощо), переклад, копірайтинг тощо.

Серед об'єктивних факторів переходу до фрілансу виділяють політичну та соціально-економічну ситуацію в країні, суспільну потребу у вільній зайнятості, рівень її соціальної значущості та соціального престижу, вимоги ринку праці та зайнятості, адаптивні можливості фрілансустосовно індивідуальних властивостей та інтересів працівників тощо. До суб'єктивних факторів відносяться соціально-демографічні характеристики робітників, їхня соціальна та професійно-пізнавальна активність, рівень освіти, усвідомлення працівником його суспільної потреби в професійній діяльності тощо.

Для вивчення фрілансу як доволі нового явища в Україні викладачами та студентами НТУ «ХПІ» було проведене розвідувальне дослідження, яке мало пілотний характер (метод збору даних опитування), в якому взяли участь 102 українських фрілансера.

За результатами дослідження можна скласти соціальний портрет типового українського фрілансера. Це молодий чоловік віком від 21 до 30 років, який має вищу технічну освіту та кваліфікацію спеціаліста або магістра, не перебуває у шлюбі, поєднує фрілансову діяльність із постійним місцем роботи, має середній рівень прибутку, дохід від фріланса для нього не є основним. Фрілансом займається від 2 до 4 років. До цієї діяльності його підштовхнула необхідність у додатковому заробітку. Надалі планує поєднувати фрілансову діяльність із постійним місцем роботи.

За даними дослідження фрілансом в Україні займаються переважно люди із ІТ-сфери: веб-майстри,

програмісти, копірайтери, веб-дизайнери, інтернет-маркетологи, seo- та smm-спеціалісти; а також журналісти, редактори, ілюстратори, перекладачі. Виявилось, що фрілансери отримують свої професійні знання переважно за допомогою самоосвіти або спеціальних курсів та тренінгів.

Основними причинами, за якими спеціалісти уходять на ринок фрілансу, стали: необхідність у додатковому заробітку, небажання працювати в офісі та підкорятись вимогам роботодавця, особисті обставини (стан здоров'я, необхідність догляду за дитиною, хворим родичем тощо), визнання того, що фріланс це модно. Щодо планів фрілансерів на майбутнє, то більшість планують надалі поєднувати фріланс із постійним місцем роботи. Дуже невелика кількість людей планують все життя працювати тільки по фрілансу.

Головним способом пошуку клієнтів серед фрілансерів стали професійні форуми та співтовариства, а також рекомендації знайомих, колег або колишніх замовників. Найменш популярним виявився спосіб пошуку клієнтів через сайти про пошук роботи. Для фрілансерів дохід, який вони отримують від фрілансової діяльності, є лише додатковим.

Основними перевагами фрілансу для людей, які зайняті в цій сфері діяльності, є: можливість самостійно обирати вподобані проекти і замовлення для виконання, можливість обирати роботу з бажаним рівнем оплати, можливість працювати в комфортних умовах (дома, на дачі, в кафе, в парку тощо). Ще одна перевага, яка є важливою для фрілансерів, – це те, що займатись фрілансом можна, знаходячись в будь-якому місці, де є комп'ютер та Інтернет. Для фрілансерів це дає змогу працювати в комфортних умовах – вдома, в кафе, в парку тощо, а не сидячи в офісі. Також були виявлені показники, які респонденти вважають основними недоліками фрілансу: нестабільність доходу, необхідність самоорганізації та самодисципліни, відсутність живого спілкування з колегами, а також відсутність кар'єрного росту.